

Бригітта ШВАЙґЕР

МАЛЕНЬКА КАМЕРНА П'ЕСА*З німецької переклав Володимир Кам'янець***Дійові особи:**

ПАНІ, близько 35 років

ЖІНКА, близько 50 років

Туалетна кімната з великим дзеркалом, умивальником, маленьким столиком, двома стільцями, все дуже чисте й біле. Рушники, кошик для паперу, смітник з накривкою. На задньому тлі троє дверей до туалетних кабінок, розділених стінками, які не сягають стелі. Вікно на бічній стіні праворуч, до нього можна дотягнутися з однієї з кабінок. Вхідні двері до туалетної кімнати ліворуч. Табличка над дзеркалом: "Користування туалетом – 2,30; миття рук – 1,50".

Жінка, одягнена в чистий білий халат, зачиняє вхідні двері за відвідувачкою, яка щойно скористалася туалетом.

ЖІНКА: (ховає гроші, що їй заплатила пані, яка щойно вийшла)

Дуже дякую, панусю, щиро вдячна, до побачення!
(Жінка оглядає звільнену кабінку, чи все там гаразд. Докладає паперу, швидкими рухами миє унітаз, кидає професійний погляд на зроблене й зачиняє кабінку. До туалетної кімнати стрімко заходить Пані. Доглянувши, має гарний макіяж, вірогідно, й пахне дуже гарно. Помітно, що вона поспішає.)

ПАНІ: Доброго вечора.

ЖІНКА: (показує на одну з кабінок)
Там вільно.

ПАНІ: (уже тримає в руці клямку дверей до іншої кабінки)
Можна...

ЖІНКА: (добродушно)
Можна й туди. Всюди вільно. Але я б воліла, аби...

(Пані вже замкнулась у кабінці. Жінка зітхає й не закінчує речення. Натирає дзеркало. З кабінки чути, як в унітазі потекла вода. Пані виходить, видно, що їй легше. Йде до вмивальника. Жінка поступається їй і береться мінати рушники. Пані миє руки. Жінка простягає їй чистий рушник. Пані ретельно витирає руки, повертає рушник Жінці. Жінка діловито його складає й вішає біля вмивальника. Пані підфарбовує губи. Жінка уважно за нею спостерігає. Сідає на один з двох стільців. Пані підфарбовує очі. Жінка насуплюється. Пані поправляє зачіску. Жінка ще більше насуплюється. Пані оббризкує себе парфумами. Жінка зітхає. Пані – готова. Всміхається в дзеркалі до Жінки. Жінка намагається зробити привітний вираз обличчя.)

ПАНІ: (бере сумочку і щось у ній шукає)

Так!

(не може знайти гаманця)

Хм...

(розуміє, що гаманця в сумочці немає, ніяковіє, поглядає на Жінку, – та тієї миті дивиться в інший бік, зайнята своїми думками, – й постановляє елегантно вийти з ситуації)

Дуже дякую, до побачення!

ЖІНКА: (з тривогою)

А платити хто буде?

ПАНІ: (дуже зніяковіло)

Мусите мені вибачити, гроші в мене в пальті, а пальто висить нагорі в ресторані!

ЖІНКА: Я м у ш у вибачити?

ПАНІ: (усміхається)

Перепрошую, я...

ЖІНКА: (показує на табличку)

Що, читати не вмієте?

ПАНІ: ...думала, коли це ресторан, і не розраховувала, що...

ЖІНКА: Я – не ресторан. Я – його протилежність.

ПАНІ: (робить крок до дверей)
Зараз повернуся!

ЖІНКА: (випереджає її й заступає двері)
Ще чого!

ПАНІ: (дещо спантеличено)
Візьму гроші й умить буду в вас!

ЖІНКА: (замикає двері й ховає ключа до кишені)
Бачу, що ви в мене!

ПАНІ: Але перепрошую! Мені треба вийти!

ЖІНКА: Спершу гроші.

ПАНІ: Та я ж вам кажу: я часто ношу гаманець у пальті, а пальто вгорі в ресторані!

ЖІНКА: Що мені з того?

ПАНІ: Я вас дуже прошу, відімкніть негайно двері.

ЖІНКА: (показує на табличку)
Два шилінги і тридцять грошів.

ПАНІ: Ви що, з глузду з'їхали?

ЖІНКА: (показує на табличку)
Там усе написано. Чи, може, ви одна з тих короткозорих, що бігають без окулярів, бо вважають, ніби без окулярів гарніші?

ПАНІ: (терпляче)
Я не короткозора, я знаю, що вам потрібні ваші гроші, і через хвилину принесу вам їх сюди.

ЖІНКА: А хто дасть мені гарантію?

ПАНІ: Я вам даю гарантію!

ЖІНКА: Ага, ага, знаю я вас.

ПАНІ: Даю слово!

ЖІНКА: (сідає на стілець)
Не треба мені вашого слова. Два шилінги тридцять мені треба.

ПАНІ: (опановуючи лють)
Гаразд. Тоді почекаймо, як хтось увійде, і я позичу два шилінги тридцять.

ЖІНКА: О, добре вам! А ти витирай тут за кожною.

ПАНІ: Матимете свої гроші, чому ви нервуєтесь?

ЖІНКА: Я? Це ви нервуєтесь. Я цілком спокійна. Така робота, знаєте, заспокоює.

ПАНІ: (шарпає клямку)
Ніхто не ввійде, якщо не відімкнете дверей!

ЖІНКА: Постукають, відімкну.

ПАНІ: Хтозна, чи ще хтось прийде. Нагорі я нікого не бачила.

ЖІНКА: Власне. Хтозна, чи прийде якась пані і позичить вам гроші.

ПАНІ: Нагорі висить моє пальто!

ЖІНКА: Вірю.

ПАНІ: А в пальті гроші!

ЖІНКА: Це я вже чула.

ПАНІ: Обіцяю, що повернуся, якщо мене зараз випустите!

ЖІНКА: (зневажливо)
Обіцяю! Якби я у своєму житті не вірила кожному, хто мені щось обіцяв, то не працювала б тепер у туалеті.

ПАНІ: Даю вам чесне-пречесне слово!

ЖІНКА: Два шилінги тридцять дайте. Не більше й не менше.

ПАНІ: Добре, ходімо разом нагору до ресторану, тоді кожний побачить, яка ви старанна і як ретельно пильнуєте оплату.

ЖІНКА: Ще чого! Я маю за вами бігати? До чого ми докотимось, якщо прибиральниця бігатиме за всіма, хто справляє тут свою нужду? І втрачу ще два шилінги тридцять, якщо хтось, поки мене не буде, скористається туалетом!

ПАНІ: Вам це так не минеться.

ЖІНКА: Що винен – віддати повинен.

ПАНІ: Ви не чули? Я сказала: вам це так не минеться!

ЖІНКА: Наразі правда на м о є м у боці. А потім? А потім поговоримо про вас.

ПАНІ: Ні, про вас! Чи, може, вважаєте, що я це все терпітиму?

ЖІНКА: Наразі терпите.

ПАНІ: Ні, такого нахабства я ще в житті не бачила!

ЖІНКА: Все колись стається вперше.

ПАНІ: (стукає у двері)
Та чи прийде сюди вже нарешті хто-небудь чи ні?

ЖІНКА: Виглядає, що ні.

ПАНІ: Ей! Мене тут замкнули!

ЖІНКА: Тут, де тепер туалети, було колись бомбо-сховище. Ресторан цей дуже фешенебельний. А у фешенебельних ресторанах туалети зазвичай дуже й дуже глибоко.

ПАНІ: Якщо мене випустите, дам вам сто шилінгів. Тобто потім дам.

ЖІНКА: Я хабарів не беру.

ПАНІ: (запалює цигарку)
Можна попросити попільничку?

ЖІНКА: Певно, що можна, чом би й ні.
(подає їй попільничку)
Можете навіть сісти.

ПАНІ: (стоїть далі біля дверей)
Дякую, не треба.
(Пані мовчки курить. Жінка сидить і розглядає її.
За якусь мить)
Добре, залишу вам щось у заставу.

ЖІНКА: (тре чоло)
Знов голова розболілася... Боже мій, часто так сильно болить...

ПАНІ: (порпається швидкими рухами в сумочці, шукаючи таблетки від голови, знаходить одну, простягає Жінці)
Візьміть, одразу допоможе.

ЖІНКА: (приязно)
Ліпше не треба. Я волію натуральні засоби.

ПАНІ: (ображено)
Як собі хочете.
(стукає в двері)
Ей! Відчиніть!

ЖІНКА: У нас тут цілковита звукоізоляція.

ПАНІ: Вам смішно?

ЖІНКА: Що цілковита звукоізоляція?

ПАНІ: Що ви мене тут замкнули!

ЖІНКА: Ах, ви про це. Ні, геть не смішно. З таким обличчям, як у вас.

ПАНІ: Здається, ви божевільна!

ЖІНКА: Хто має два шилінги тридцять, той заходить сюди й виходить без проблем.

ПАНІ: (рішуче знімає пояс)
Ось. Зміїна шкіра. Можна мені тепер піти по гроші?

ЖІНКА: (не бере застави)
Не кажучи вже про зміїну шкіру. Винищують усе заради моди. Ви! Ви й усі ті бабиська винні, що най-гарніші створіння скоро можна буде побачити хіба що в енциклопедії!

ПАНІ: Дайте мені спокій зі своїми банальностями.

ЖІНКА: Бо це правда.

ПАНІ: Хіба ви не їсте щодня м'ясо?

ЖІНКА: М'ясо? Не їм.

ПАНІ: Ковбасу!

ЖІНКА: Ковбасу їм.

ПАНІ: М'ясо з цієї змії, мабуть, також з'їли!

ЖІНКА: Але не я.

ПАНІ: (відвертається)
Навіщо я взагалі з такою особою веду якісь дискусії!

ЖІНКА: (до себе)

Це ж треба, пояс зі зміїної шкіри!

ПАНІ: (хапається за сережки)

Може, залишити вам щось інше в заставу?

ЖІНКА: (торкається мочок вух)

Сережок я вже давно не ношу. Мої срібні були такі важкі, що порозтягували мені вуха. Можете, панусю, самі переконатися, якщо хочете.

ПАНІ: (застібає пояс)

Скажіть... вам хочеться мене понервувати?

ЖІНКА: Так.

ПАНІ: І що вам з того, що ви мене нервуете?

ЖІНКА: А ви нервуетесь?

ПАНІ: Ні.

ЖІНКА: І не треба нервуватись. Справа ваша – нервуватися чи ні. Люди взагалі надто часто нервуються.

ПАНІ: Сподіваюся, вам відомо, що за такі дії ви можете постати перед судом?

ЖІНКА: Чи я вам щось роблю?

ПАНІ: Ви мене не випускаєте звідси. Це – позбавлення волі.

ЖІНКА: (зневажливо)

Волі. Якої волі? Хочете сказати, що ви вільна людина, саме коли не сидите замкнена в туалетній кімнаті?

ПАНІ: А тепер послухайте, що я вам скажу...

ЖІНКА: Я весь час слухаю.

ПАНІ: ...я не сама сюди прийшла. На мене чекають!

ЖІНКА: І що?

ПАНІ: Мене шукатимуть!

ЖІНКА: Тоді пан спуститься вниз і шукатиме вас тут.

ПАНІ: Пан може подумати, що я втекла.

ЖІНКА: Ви? Така пані – і втекла?

ПАНІ: Може, перш ніж встати з-за столу, люди по-сварились.

ЖІНКА: Через якусь там сварку не тікають. Сварку доводять до кінця, а тоді розходяться в різні боки.

ПАНІ: А може, це була серйозна сварка. А може, довелося пригрозити самогубством і втекти.

ЖІНКА: А це вже шантаж.

ПАНІ: А може, довелося сказати: позбавлю себе життя, якщо мені не допоможеш!

ЖІНКА: А мені що до того?

ПАНІ: Я в т е к л а!

ЖІНКА: По-дитячому це, як на мене, й більше нічого.

ПАНІ: Нагорі висить моє пальто, і гроші, на превеликий жаль, лежать там у кишені.

ЖІНКА: Може, вже й не лежать!

ПАНІ: А якщо пан узяв моє пальто й зателефонував до мене додому...

ЖІНКА: Й так може бути.

ПАНІ: Та п о г о в о р і т ь же зі мною!

ЖІНКА: А я що роблю весь цей час?

ПАНІ: Ви неприступна, насмішкувата! Загалом вам хочеться лише помститися за вашу... вашу... бозна за що! Хіба я в и н н а, що у вас така робота!

ЖІНКА: Якщо пан – справжній джентльмен, то приїде сюди по вас. Ви сказали йому, куди йдете?

ПАНІ: Ні!

ЖІНКА: А що ж ви сказали, коли встали з-за столу?

ПАНІ: Та Боже мій, а що кажуть, коли йдуть до туалету! Думаєте, кажуть: я йду в туалет?

ЖІНКА: А хіба не кажуть?

ПАНИ: Я сказала: вибач, я на хвилинку!

ЖІНКА: (зітхає)
Так, так...

ПАНИ: Що: так, так?!

ЖІНКА: Якщо він джентльмен, буде хвилюватись і прийде сюди.

ПАНИ: В жіночий туалет?

ЖІНКА: Якщо справжній джентльмен, то не прийде. В чоловічий туалет треба було йти, там би й зустрілись.

ПАНИ: Скажіть, що вам, властиво, від мене треба?

ЖІНКА: Два шилінги тридцять.

ПАНИ: (втрачає терпіння)
Ви тупа, нестерпна, нахабна особа!

ЖІНКА: (незворушно)
Там на табличці написано, що мені належиться.
(дивиться на годинник на руці)
Нагорі вже зачиняють. Дякувати Богу. Ще один день минув.
(зітхає)

ПАНИ: (зітхає вслід за нею)
Ну випустіть мене, будь ласка. Я не витримую цього замкненого простору. В мене часто бувають напади клавстрофобії.

ЖІНКА: Хочете – вірте, хочете – ні: раніше я також мала напади клавстрофобії. А потім звикла. Людина багато до чого може звикнути.

ПАНИ: (робить над собою зусилля)
Я вважаю, що це дуже несправедливо, що у вас така неприємна робота. Я вас розумію. Мені справді вас шкода.

ЖІНКА: Життя – сумне.

ПАНИ: Може, я змогла б допомогти вам знайти кращу роботу. В мого чоловіка великі зв'язки...

ЖІНКА: Знаєте що?

ПАНИ: Що?

ЖІНКА: До одного місця мені такі співчуття. Ви все це вигадали, аби з мене дурну зробити.

ПАНИ: (обурено)

Як-не-як я учасниця руху за права жінок! У політичному сенсі за останні роки ми вже дечого досягли.

ЖІНКА: Тільки не треба про політику.

ПАНИ: Але саме такі, як ви, й мали б цікавитися політикою!

ЖІНКА: Я сказала: не треба про політику. Я не сказала, що не цікавлюся.

ПАНИ: А я г о в о р ю тепер про політику!

ЖІНКА: А я, власне, не г о в о р ю тепер про політику!

ПАНИ: А про що?

ЖІНКА: Про ваше співчуття я говорила.

ПАНИ: То ви не вірите, що мені справді шкода, що ви порівняно зі мною в гіршому становищі.

ЖІНКА: А в кого з нас двох ключ від дверей?

ПАНИ: (кричить)
Скажіть нарешті, що вам треба!

ЖІНКА: Я вже не раз казала.

ПАНИ: Я не маю грошей з собою!

ЖІНКА: То треба було взяти.

ПАНИ: (у відчаї)
О, Боже.

(хоче запалити цигарку, але з'ясовує, що цигарок у неї більше немає)

ЖІНКА: Якби курила, дала б вам цигарку. Ніколи нікому нічого не шкодувала. Подивіться на мене. Подивіться на мене!

ПАНИ: А що там такого?

ЖІНКА: В обличчя мені подивіться.

ПАНИ: Саме це я й роблю.

ЖІНКА: І що ви там бачите?

ПАНИ: А що я там маю бачити?

ЖІНКА: Нічого не бачите? Доброта.
 (мовчанка)

(за якусь хвилину, до себе)

Є люди, в яких маленькі очі й вузькі уста. Вони – переважно злі. Але невідомо, стали злі, бо мають вузькі уста й малі очі, і ніхто їх не любив, і тепер вони злі, бо їх ніхто не любить. Або ж були злі, а тому й мають маленькі очі й вузькі уста. Розумієте, про що я?

(Пані не відповідає.)

А інші знову ж таки мають великі очі й великі уста. В них переважно добре серце. Подивіться на мене. Чи дивилися ви хоч раз в обличчя прибиральниці?

ПАНІ: (іронічно)

Досі не мала такого щастя.

ЖІНКА: То користайтеся з нагоди!

ПАНІ: Можете з мене не сміятися. Просиджу тут усю ніч, якщо вам так хочеться.

ЖІНКА: Дивно... просидіти тут усю ніч. Мусите спробувати. Яюсь... я задрімала! Прокидаюся... а де ж це я? Боже мій милий, згадала! Я оце тут, а нагорі вже все зачинено. Дивне відчуття. А над ранок заснула. А коли прокинулася, глянула на годинника: о, знову вже на роботі.

ПАНІ: Скажіть, вам справді йдеться лише про ті клятві гроші?

(Жінка не відповідає, сидить заглиблена в думки.)

Дивіться... якби я знала, що гроші для вас такі важливі...

ЖІНКА: Там написано.

ПАНІ: То я б узагалі не пішла до туалету!

ЖІНКА: Треба було запитати, я б попередила.

ПАНІ: Сьогодні я вже не вперше в такій прикрій ситуації! Інші...

ЖІНКА: туалетні працівниці...

ПАНІ: ...без проблем мене пускали.

ЖІНКА: В туалет чи з туалету?

ПАНІ: І в туалет, і з туалету!

ЖІНКА: Тож нині я впіймала гарну рибку.
 (дивиться на годинник)

Нагорі вже давно зачинились. Я могла б уже йти додому. Але що робити з вами?

ПАНІ: (терпляче й поволі)

Підемо разом до менеджера, якщо мого пальта вже немає, він вам заплатить усе до гроша.

ЖІНКА: А сумочка ваша також зі зміїної шкіри?

ПАНІ: Йдемо до менеджера?

ЖІНКА: Ні.

ПАНІ: Чому ні?

ЖІНКА: Бо менеджер перший іде додому.
 (дивиться на годинник)

Мені шкода, але нагорі вже справді нікого немає. Хіба що швейцар. Та й той спить.

ПАНІ: Сумочка... хочете сумочку?

ЖІНКА: Я лише запитала, з якої вона шкіри.

ПАНІ: Замша.

ЖІНКА: Ага.

ПАНІ: Хочете сумочку?

ЖІНКА: У подарунок?

ПАНІ: (швидко спорожнює сумочку й простягає її Жінці)

Прошу.

ЖІНКА: (розглядає сумочку й гладить її)

Дуже, дуже гарна. Враз забуваєш, що це шкіра якоїсь бідної косулі. Щиро вам дякую! Моя донька буде дуже рада.

(ставить сумочку на стіл)

ПАНІ: Можна йти?

ЖІНКА: Ні.

ПАНІ: Чому ні?

ЖІНКА: Бо двері замкнені.

ПАНІ: (терпляче)

Чи не були б ви ласкаві їх відімкнути?

ЖІНКА: (поблажливо)
Ви ж знаєте, що не відімкну.

ПАНІ: (розлючено)
В обмін за два шилінги тридцять я вам дала сумочку, яка коштує понад три тисячі!

ЖІНКА: В обмін?

ПАНІ: Так! В обмін!

ЖІНКА: Не в подарунок?

ПАНІ: Ні!!!

ЖІНКА: (повертає сумочку)
Тоді я вас неправильно зрозуміла. Вибачайте.

ПАНІ: Послухайте. Я даю вам сумочку. Ви ж нато- мість відмовляєтеся чи, скажімо так, виявляєте зі свого боку люб'язність і не берете з мене грошей за туалет.

ЖІНКА: Тобто в якомусь сенсі: ти мені – я тобі.

ПАНІ: Так.

ЖІНКА: Не зі мною! До речі! За миття рук мені також щось належить! Разом – три шилінги вісімдесят.

ПАНІ: Скажімо, чотири.

ЖІНКА: Не втомились стояти? Можете собі сісти.

ПАНІ: Дякую, не турбуйтеся.

ЖІНКА: Ви бліда. Вам недобре? Дати води? Задурно, звичайно.

(підводиться, виймає з шухляди склянку й турботливо наповнює її водою)

Вам стане легше.

(Пані обережно витягує з кишені халата ключ. Вона не помічає, що Жінка все бачить у дзеркалі. Пані помаленьку йде з ключем до дверей. Коли вона, стоячи спиною до дверей і люб'язно всміхаючись, хоче однією рукою їх відімкнути, Жінка подає їй воду. Вона вихлюпує воду Жінці в обличчя. Жінка швидко хапає Пані за руку й відбирає ключа, тоді бере рушника й витирає обличчя.)

ЖІНКА: Якби мали хоч якийсь почуття гумору, то роз- сміялися б.

ПАНІ: (усміхається)
Ви ще здивуєтесь, яке невелике в мене почуття гу- мору.

ЖІНКА: Я й так весь час дивуюсь.

ПАНІ: (усміхається)
Здивуєтесь ще більше.

ЖІНКА: (сідає)
Довго на ногах не витримаєте. Я б вам радила сісти, доки ще не знепритомніли.
(Пані сідає. Жінка позіхає. Пані позіхає також.)
(ніби до себе)
Так, так. Скільки всього я могла б вам розказати.

ПАНІ: (байдуже і втомлено)
То розкажіть.

ЖІНКА: А про що б ви хотіли послухати?

ПАНІ: Ні про що я не хотіла б послухати. Ви хоче- те розповідати. Я вмю слухати. Хочете розповідати – розповідайте.

ЖІНКА: Ви справді будете слухати?

ПАНІ: Звичайно.

ЖІНКА: Щоб я вас випустила, коли познайомимось ближче?

ПАНІ: Мені справді цікаво вас послухати.

ЖІНКА: Справді?

ПАНІ: Справді.

ЖІНКА: Можете заприсягнутись?

ПАНІ: (підносить руку)
Присягаюсь.

ЖІНКА: (здивовано)
Когось такого брехливого я вже давно не зустріча- ла.

ПАНІ: (відвертається)
Якась божевільна!

ЖІНКА: (повертається привітно до неї)
Скажіть... ви одружена? ... Пані чи панна? ... Не скажете?

ПАНІ: (голосно й швидко)

На мене вдома чекають чоловік і діти! Щоб ви знали, що ви тут коїте!

ЖІНКА: Скільки?

ПАНІ: Самі собі уявіть!

ЖІНКА: Чому я маю сама собі уявляти?

ПАНІ: Можете собі уявити, як це дітям, коли матері немає ввечері вдома, а батько не знає, де мати!

ЖІНКА: Скільки дітей, мала я на увазі.

ПАНІ: (кричить)
Трое!

ЖІНКА: І чоловік не знає, де жінка? Нічого собі сімейка!

ПАНІ: Хай вас чуже лайно не обходить.

ЖІНКА: Робота в мене така. Але з тим чужим лайном... Скажіть... Хлопчики?

ПАНІ: Один хлопчик!

ЖІНКА: А інших двоє?

ПАНІ: (кричить)
Дівчатка!

ЖІНКА: (зацікавлено)
Хлопчик і двійко дівчаток?

ПАНІ: (кричить)
Так!

ЖІНКА: А чоловік?

ПАНІ: (кричить)
Йому тридцять дев'ять!

ЖІНКА: Робота в нього яка, маю я на увазі, тобто хто він за фахом, чоловік ваш.

ПАНІ: Дослідник!

ЖІНКА: І не знає, де ви?

ПАНІ: Ні!

ЖІНКА: Бо ви з іншим пішли до ресторану?

ПАНІ: Так!

ЖІНКА: І не сказали йому, з ким?

ПАНІ: Ні!

ЖІНКА: Добре... тобто: хлопчик і дві дівчинки. Добре поєднання. Скільки хлопчиків? ... Завжди ліпше, коли хлопчик старший за дівчинку. Знаю хлопців, які мали старшу сестру... на все життя залишається відбиток, якщо в чоловіка була старша сестра.

ПАНІ: Або коли діти плачуть дома за матір'ю, також може залишитися відбиток.

ЖІНКА: Працювати – ви не працюєте?

ПАНІ: Дайте мені спокій.

ЖІНКА: Ви не схожі на таку, що ходить на роботу.

ПАНІ: Я займаюся домом.

ЖІНКА: О, цікаво, як ви гадаєте... я маю на увазі: займатися домом. Тепер так багато про це говорять. Професія це чи ні?

ПАНІ: (кричить)
Та мені начхати!

ЖІНКА: Ви ж у жіночому русі!

ПАНІ: (кричить)
Так!

ЖІНКА: А що думає жіночий рух про жінку, яка займається домом, – робота це чи не робота? ... Якщо хочете знати мою думку: для мене те, чим ви займаєтесь, це цілком і повністю робота. Але дорогенькі наші чоловіки не хочуть розуміти, що хатня робота обтяжує жінку. От ви, наприклад. Нерви у вас не в порядку. Знаєте, що я собі думаю? Дуже добре, що ви не вдома. Хоч раз він зауважить, що ви для нього означаєте. Це буде для нього урок! Нині він сам поклав спати дітей. Так йому й треба!

ПАНІ: (тихо)
Я хочу звідси вийти.

ЖІНКА: Хай собі подумає, чому його дружина йде вечеряти з іншим!
(Пані підхоплюється й душить Жінку. Жінка дужча. Вона відкидає Пані назад на стілець, де та знесилено обвисає й заплющує очі.)

ЖІНКА: (тре собі шию)
Але ж і холоднющі пальці!

ПАНІ: (не розплющуючи очей)
Випустіть – мене – будь – ласка!

ЖІНКА: (здивовано)
Не можете думати ні про що інше? Не йде вам з голови, правда? Що мусите сидіти тут зі мною. Вам це неприємно. Правда?

ПАНІ: (як перед тим)
Що вам з того, що я тут сиджу?

ЖІНКА: Могли б щось і робити.

ПАНІ: (як перед тим)
Що?

ЖІНКА: Поговорити зі мною щиро. Або попрацювати?

ПАНІ: (як перед тим)
Допомогти вам?

ЖІНКА: Відпрацювати.

ПАНІ: Знаю я ваші трюки.

ЖІНКА: Тоді посмійтесь. Хоча б раз! Та засмійтесь же!

ПАНІ: Не бачу причини.

ЖІНКА: (береться витирати підлогу)
Зі мною вам ще поталанило.
(Пані помічає вікно. Від цієї миті вся її увага зосереджена на вікні й на тій можливості, яку вона має, щоб утекти від Жінки.)

ПАНІ: (приязно)
Так?

ЖІНКА: Одна моя знайома, також працювала в туалеті, злюща як пантера. Вона ніколи не впускала тих, хто не мав грошей, а коли якійсь пані вже не сила було терпіти, то казала: нема грошей – нема пі-пі!

ПАНІ: (їй спала на думку рятівна ідея)
Будете сміятися... але мені знову треба!

ЖІНКА: Що вам треба?

ПАНІ: (показує на одну з кабінок)
Туди!

ЖІНКА: Чого б це я сміялась, коли це знову коштує два шилінги тридцять, а з вами самі збитки.

ПАНІ: (підводиться і вдає, ніби їй дуже треба)
Будь ласка!

ЖІНКА: (випростується)
Мушу подумати! Ну добре... пуцу вас... за однієї умови.

ПАНІ: За якої?

ЖІНКА: Засмійтесь. Знаєте ту пісню? “Смійтесь, навіть коли навертаються сльози...” Ельфріда Отт її співає!

ПАНІ: Не знаю.

ЖІНКА: Але Ельфріду Отт знаєте, правда ж?

ПАНІ: Знаю.

ЖІНКА: Особисто?

ПАНІ: Особисто не знаю.

ЖІНКА: Ну тоді спробуйте.

ПАНІ: Що?

ЖІНКА: Засміятися. Отак щиро і від душі посміється.
(Пані пробує, але їй не вдається.)
Заспокойтесь і спробуйте. Вас ніхто не жене в шию.
(Пані пробує ще раз.)

ПАНІ: Краще?

ЖІНКА: Та де там, ви ж і самі знаєте, що з того нічого не вийшло.

ПАНІ: Мені треба туди!

ЖІНКА: (хитаючи головою)
То туди! То сюди! Ви мені вже геть голову заморочили!
(відмикає, підштовхує Пані в кабінку й замикає за нею двері)

ЖІНКА: Одиночна камера!

(Жінка сідає й цілком спокійно береться читати журнал, який вийняла з шухляди. Над дверима кабінки з'являється голова Пані. Пані обережно роззирається довкола, бачить, що Жінка заглиблена в журнал, і зважується на спробу. Вона щосили підтягується на перегородку кабінки. Вибравшись на саму гору перегородки, переконається, що Жінка за нею не стежить. Жінка вдає, ніби вся її увага зосереджена на читанні. Помітно, що вона прислухається. Пані перелазить з першої перегородки на другу.)

ЖІНКА: (не підводячи очей)

Знаєте, що сталося з тією моєю знайомою, що не впускала пань до туалету? Потрапила до шпиталю. І там зустріла одну таку клієнтку. Та працювала в шпиталі медсестрою. Ну, більше немає потреби вам розказувати!

(Пані перелазить на третю перегородку. Вона вже біля вікна.)

ПАНІ: (простодушню)

Це ж треба!

ЖІНКА: Як думаєте, скільки клізм зробили тій моїй знайомій у шпиталі?

ПАНІ: (намагається тихенько відчинити вікно)

Десь із двадцять, з тридцять?

ЖІНКА: (не підводячи очей від журналу)

Ключ до вікна в мене. Не покалічтесь, як будете лазити.

(Пані плаче.)

(підводить погляд на перегородку, де у відчаї скоцюрбилась Пані)

Ви ж уже не дитина! Посмійтеся щиро від душі. Та й підете собі.

(Пані заходиться ще більшим плачем.)

Але ж і коханчика ви собі завели, залишив вас тут напризволяще!

ПАНІ: Допоможіть! Допоможіть!

ЖІНКА: Мені й самій дивно, що ніхто не йде. Але що ж, коли так, коли йнак. Коли більше, а коли й узагалі нікого. Отже, з паном коханцем ви посварилися, так?

(Пані плаче.)

А можна запитати, чому? Якщо з чоловіком і так не складається, то чому тоді тікаєте ще й від коханця?

ПАНІ: (плаче)

Як мені погано. Як мені погано.

ЖІНКА: (схоплюється стривожено з місця)

Не блювати мені тут!

(відмикає швидко двері й допомагає Пані злізти, веде Пані, яка ледве тримається на ногах, до вмивальника)

Отут, нахилийтесь! Не бруднити мені тут нічого. За сьогоднішні понаднормові години мені ніхто не заплатить!

ПАНІ: (схилившись над раковиною)

Я більше не можу.

(схлипаючи без угаву)

Я більше не можу.

ЖІНКА: (гладить Пані по голові)

У вас щось на душі! Та, що так гірко плаче, мусить мати щось на душі! Розумієте, про що я? Дивіться. Виплачтеся. Я часто ходжу в кіно... а чому? Щоб поплакати. Я з тих, що вже не мають сліз. Хіба що в кіно. Мені часто так зле, все отак як стисне від грудей і аж до горла. Але я не можу сказати, що це. І не можу плакати. Мене скоріше розірве, аніж заплачу. Чуєте мене?

(Пані, схлипаючи, киває.)

Тому й ходжу в кіно. Так! На тих давніх фільмах... з О. В. Фішером і з Марією Шелл... можу виплакаться. Чи з тією... Як її? Та менше з тим. Мені важливо, щоб мене зачіпало, і тоді виходить щось назовні. Плакати – здорово, це відчувається. Ви також відчуєте. Коли виплачетесь. У нас у всіх щось на серці. Але хто про це говорить? Ніхто. Кожний ховає свій біль. Хто нині ще плаче отак по-справжньому, так, як ви, наприклад?

(Пані перестає плакати.)

ЖІНКА: Плачте собі, плачте! Не соромтеся мене! Тут же нікого немає! Ніхто нас не бачить. Виплачте все з себе!

(Пані плаче далі.)

Не буде вже так, як було. Думаю, мушу ще трошки допомогти. То що там з тим коханцем?

(Пані плаче дуже голосно.)

Вам зробив хтось боляче? Хтось, кого ви любите? Ваш чоловік вас більше не любить? Чи ви його вже більше не любите? У чоловіка багато роботи, так? А ви, мабуть, нічого не розумієте в його роботі. Правда? В нього є коханка?

(Пані плаче без угаву.)

Може, якась, яка йому все пробачає, бо не хоче, щоб він її кинув. Ще й як ми вміємо прикидатися, коли хочемо когось мати. Багато всього вона йому пробачить, якщо хоче його окрутити. І він, він також багато всього пробачить. Але потім..., потім доведеться

розплачуватися обом. Плачте собі, плачте. Потім побачите: як на світ народилися!

ПАНІ: (плачучи)

Ви ж узагалі не знаєте, чому я плачу!

ЖІНКА: А хіба я казала, що знаю?

ПАНІ: (плаче)

Так!

ЖІНКА: Що я казала?

(Пані плаче.)

Я лише помітила, що ви сумні. Одрозу, як ви зайшли. Що вам треба лише трішки допомогти, оце я побачила. Так, інколи навіть не знаєш, що тобі сумно! Скільки всього звальюється на тебе в житті! Один ляпас, і другий, і третій... і кожний наступний болючіший від попереднього... І мусимо зараджувати собі наказами, як порядні люди. Все йде, все минає. Тож і це мине. Час лікує рани. Тож можемо показувати хіба що рубці. Після дощу вигляне сонце. Тож знімаємо мокре і швиденько вбираємось у сухе. Бувають люди, скажу я вам, вони народжуються з парасольками. Нічого не відчують. Їм добре. Але з іншого боку, вони не знають, що таке сонце. В кого груба шкіра, той не відчуває, коли б'ють. Але не відчуває, й коли гладять. (Пані починає вивільнятися з рук Жінки. Швидкими рухами поправляє зачіску, нахилиється над раковиною, відкручує кран і вмиває обличчя. Жінка за нею спостерігає. Пані розстібає сумочку й хоче фарбуватися.)

ЖІНКА: Стоп!

ПАНІ: (кричить)

Або ви залишите мене в спокої, або я вас уб'ю!

ЖІНКА: Не малюватися! Ідіть між люди зі справжнім лицем! Що вам з тих червоних щічок і блискучих оче-

нят, коли всередині все чорне? Надто мало чорних облич на світі! Якби ніхто не приховував свого обличчя, то й світ був би інакший! Так, так, намастяться, щоб не було видно, як ви виглядаєте. Тоді це коштуватиме два шилінги тридцять і шилінг п'ятдесят, а, що там, ви й так уже знаєте!

(Пані витріщається на Жінку.)

ЖІНКА: Випущу вас цієї ж миті, якщо наважиться піти додому з таким обличчям.

ПАНІ: (розглядає своє розмазане й заплакане обличчя в дзеркалі)

Але як я піду така додому?!

ЖІНКА: (серйозно)

Саме така ви й підете додому! Отака, як ви тепер ззовні, так у вас і всередині!

(Пані з нещасним виразом на обличчі оглядає себе в дзеркалі.)

(до себе)

Як я ненавиджу тих бабиськ, що бігають тут, на унітаз, до дзеркала, і личко підмалювати, й волоссячко поправити, і шкіру під пудрою сховати, а я мушу на все це дивитись, день у день і рік у рік!

(Пані у геть розтріпаному вигляді йде до дверей. Жінка сердито дивиться на неї. Пані знову починає плакати. Жінка дивиться ще сердитіше. Пані плаче ще дужче. Жінка зі значущим виразом обличчя відмикає двері. Пані через плач забуває, що ще мить, і двері будуть відчинені. Жінка врочистим жестом відчиняє двері. Пані підходить до дверей. Зупиняється в розчинених дверях і повними слізь очима вдивляється в темряву.)

ЖІНКА: А тепер ідіть отак додому. Хтозна, може, на що й знадобиться!

Т Е М Р Я В А